

УДК 338.48

Ірина СКАВРОНСЬКА

СТРУКТУРИЗАЦІЯ ГАЛУЗЕЙ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ДОБРОБУТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІДГОТОВКИ ДО ПРИЙНЯТТЯ ЧЕМПІОНАТУ ЄВРОПИ З ФУТБОЛУ У 2012 РОЦІ

Резюме. Присвячено проблемі структуризації галузей народного господарства для підвищення добробуту України в умовах підготовки до прийняття Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році. Сформовано ієрархію моделі спортивного мега-заходу. Визначено підприємства пріоритетних груп галузей відносно ВВП у межах туристичного агрегату.

The summary. The article devoted to structuring the sectors of a national economy for the welfare of Ukraine raising in preparation for the European Football Championship in 2012 holding. The hierarchy of sporting mega-event model is formed. Priority groups enterprise sectors relative to GDP within the tourism unit are defined.

Ключові слова: структуризація, ієрархія, народне господарство, пріоритетні галузі.

Постановка проблеми. Сьогодні міжнародна практика організації різноманітних спортивних змагань показує, що економічне значення спорту загалом, і спортивного туризму зокрема, швидко зростає. Станом на 2008 р. спортивний туризм становив 600 млрд. дол. США чи +10% міжнародного туристичного ринку. Проте найбільша увага у рамках розвитку спортивного туризму належить проведенню спортивних мега-заходів, як Олімпійські Ігри, Чемпіонати світу і Європи з футболу. Це підтверджує той факт, що заявки на прийняття Олімпіади країни подають за багато років до її початку. Італія подала заявку на проведення Олімпіади-2020 у 2009 р., тобто за 11 років, тоді як вибір столиці Олімпійських Ігор-2020 пройде лише в 2013 р.[1]. Україна теж має можливість прийняти видатний спортивний мега-захід, а саме, Чемпіонат Європи з футболу у 2012 р., що надає їй як переваги, так і зобов'язання. З огляду на це, наша країна зможе не лише здійснити витрати на розбудову спортивної і загальної інфраструктури, піднесення виробничої і невиробничої сфер, а й отримати доходи у результаті приїзду великої кількості відвідувачів за рахунок їх витрат на житло, харчування, супутні розваги тощо, і таким чином стимулювати як розвиток туристичної галузі, так і зростання загального добробуту країни. Така ситуація вимагає створення ієрархії або визначення найбільш значущих галузей національної економіки у процесі підготовки до проведення Євро-2012.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних положень процесу аналітичної ієрархії зробили Т.Л. Сааті [2], В.Д. Ногін [3] та інші вчені. Проте практичні рекомендації щодо структуризації галузей саме вітчизняної економіки відсутні.

Метою роботи є визначення підприємств найпріоритетніших галузей народного господарства для підвищення добробуту України у контексті підготовки до проведення Чемпіонату з футболу у 2012 р.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

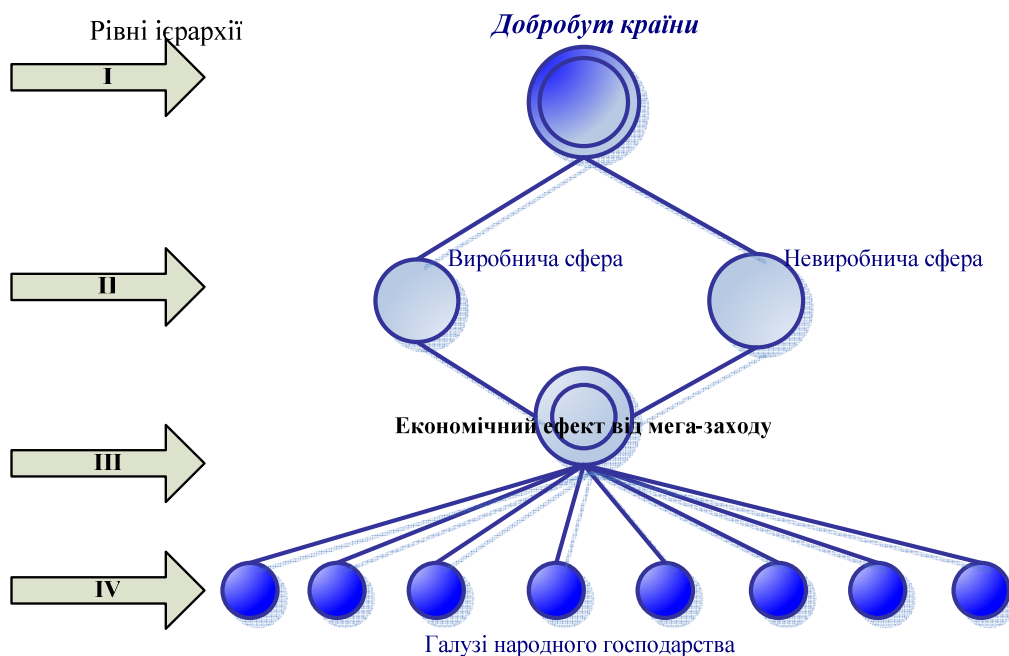
- висвітлити суть теорії процесу аналізу ієрархій;
- сформуванню ієрархію моделі ЧС-2012 і визначити кількість її рівнів;
- продемонструвати види підприємств, які беруть безпосередню участь в організації та реалізації Чемпіонату;
- створити туристичний агрегат на основі значень коефіцієнтів попарної кореляції і відповідно до цього визначити підприємства пріоритетних груп галузей відносно ВВП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз ієрархій (*Analytic Hierarchy Process* – *AHP*) вперше представив науковому загалу американський вчений Томас Сааті у 80-х рр. ХХ ст. як теорію і методологію моделювання неструктурованих задач в економіці, управлінні і соціальних науках [4]. Загалом, суть *AHP* полягає у чіткій структуризації певної науково-практичної проблеми чи задачі через представлення її у вигляді ієрархії або мережі. У найелементарнішому вигляді ієрархію утворюють вершини (цілі), через проміжні рівні-критерії

(техніко-економічні параметри) аж до найнижчого рівня, що у загальному випадку є набором альтернатив рішень у межах певного процесу. З позиції системного підходу до економічних досліджень треба оцінювати вплив різних компонент економічної системи на всю систему і знайти пріоритетні компоненти для конкретної ситуації, що формує певну мету, у нашому випадку – підвищення добробуту країни через проведення Євро-2012. Використання цього методу на першому етапі передбачає декомпозицію мети, що хоче досягти Україна при організації даного спортивного мега-заходу; на другому етапі – визначення систем економічних процесів, що забезпечують проведення такого заходу в Україні на окремі складові (ієрархії Сааті).

Отже, перше завдання полягає у розробленні укрупненої структурної моделі спортивного мега-заходу у системі національної економіки України. Економічна модель Євро-2012 – це ієрархія, тобто система рівнів, кожен з яких складається з множини елементів та чинників впливу на ефективність цього заходу у межах національної економіки. Основне її призначення – це визначення сили впливу окремих чинників найнижчого рівня ієрархії на вершину, тобто на спільну мету учасників системи, а саме – підвищення добробуту країни. Це – природна форма ієрархій економічних систем [2, 283–294].

Перший рівень ієрархії моделі спортивного мега-заходу Євро-2012 має на меті загальний добробут України. Значення пріоритету цієї цілі дорівнює 1. Цілі другого рівня – збалансований розвиток виробничої і невиробничої сфер України; третього рівня – забезпечення економічного ефекту від проведення Євро-2012. На четвертому рівні основною ціллю є підвищення прибутковості підприємств галузей народного господарства та їх подальшого розвитку. Таким чином, перш за все треба визначити вплив галузей економіки на загальний добробут України через проміжні 2-ий та 3-й рівні (рис. 1).

Рис. 1. Повна ієрархія для галузей народного господарства України в умовах підготовки до проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році (за АНР методологією)

Джерело: складено автором.

Для того, щоб виявити, які саме галузі народного господарства першими відчують на собі ефект від проведення Чемпіонату пропонуємо їх розглядати у систематизованій ієрархії за видами підприємств та видами економічної діяльності (рис. 2).

У межах усіх галузей народного господарства виділяємо саме ті галузі, підприємства яких беруть безпосередню участь в організації та реалізації Чемпіонату. Такі підприємства разом із взаємозв'язками між ними пропонуємо називати туристичним агрегатом. До його складу, крім підприємств, що наведені на рис. 2., треба віднести: сухопутний, водний і повітряний транспорт; сферу послуг (банківської справи – банки; страхування – страхові компанії; електропостачання – електричні підстанції; житлово-комунальне господарство; туризму – туроператори, турагенти) та індустрію розваг (гральні заклади, казино; цирку; зоопарки; палаци-готелі; парки атракціонів; нічні клуби; парки відпочинку; пересувні містечка; стаціонарні й пересувні театри, кінотеатри; концертні організації – вар'єте-шоу, м'юзік-холи, філармонії, музеї, виставки тощо).

ВИДИ
ПІДПРИЄМСТВ
ПО ГАЛУЗЯХ

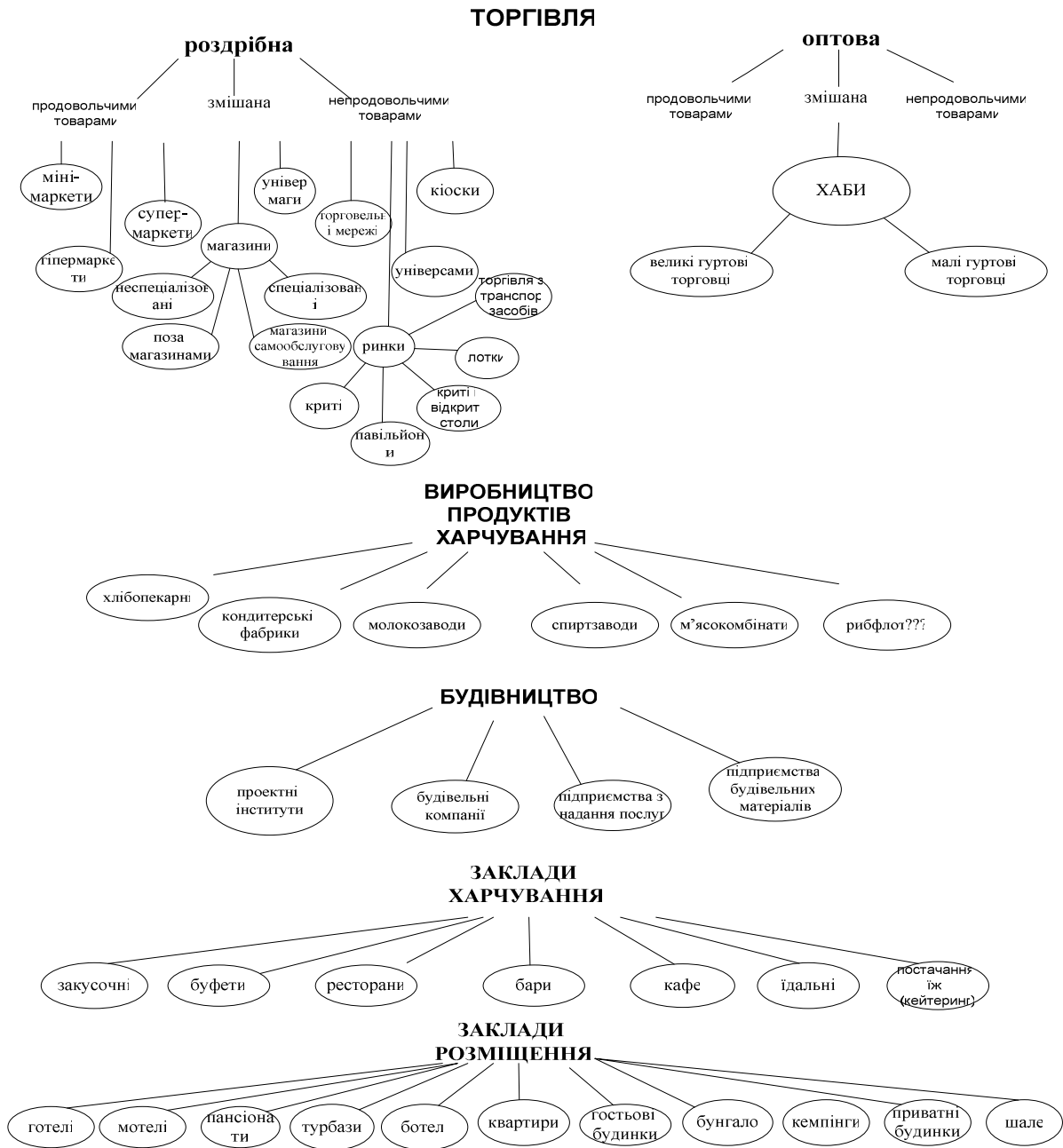

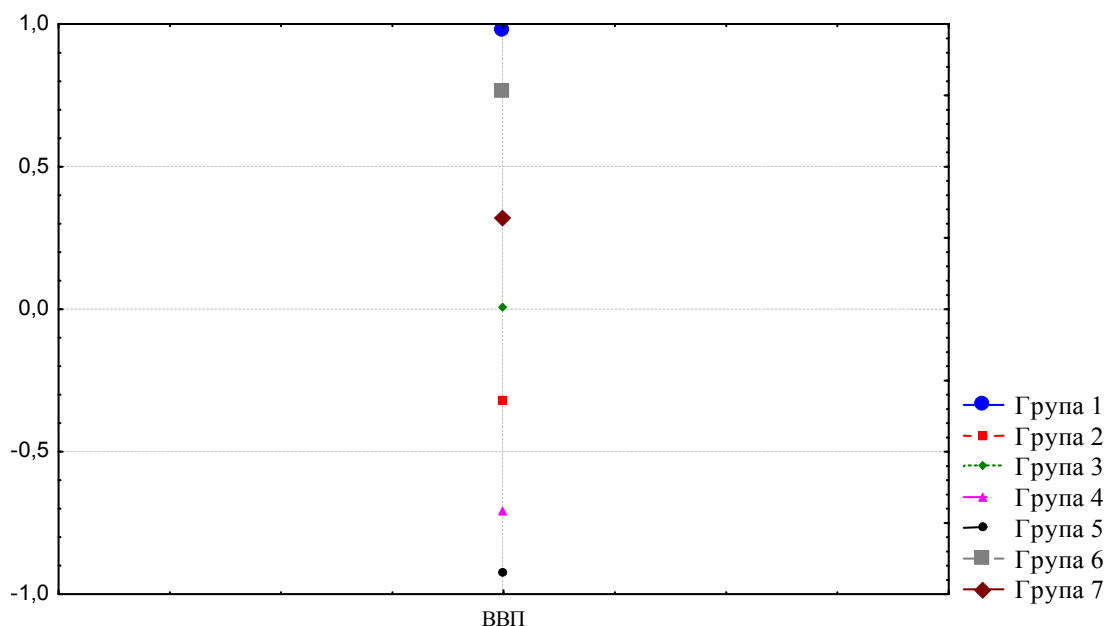
Рис. 2. Ієрархії підприємств України за видами економічної діяльності

Джерело: складено автором.

Для того, аби здійснити впорядкування усіх вищеназаних підприємств, ми вважаємо за доцільне згрупувати їх у кластери відповідно до відносної важливості. Таким чином, можна отримати кластер найважливіших (найподібніших, або близьких) елементів, кластер елементів помірної важливості, і з маловажливих елементів.

Базуючись на викладеному вище, ми обчислили значення коефіцієнтів попарної кореляції між 132 показниками за даними Державного комітету статистики України протягом 1995–2008 рр. [5], що характеризують діяльність підприємств, які включені до туристичного агрегату, розрахувавши при цьому кореляцію цих показників відносно ВВП України.

Впорядкування за силою впливу на вищий рівень ієрархії (ВВП) групи економічних процесів підприємств, що залучені до туристичного агрегату, представлено на рис. 3.

Рис. 3. Пріоритети економічних процесів підприємств у межах туристичного агрегату відносно ВВП України

Джерело: побудовано автором за власними розрахунками.

Євро-2012 може збільшити ВВП України, впливаючи як на економічну діяльність окремих галузей національного господарства, так і на значення певних макроекономічних показників. З одного боку, ми маємо обсяги випуску і реалізації товарів та послуг підприємствами певних галузей. Такі економічні процеси є складовими туристичного агрегату і відповідно до КВЕД України включають: обробну промисловість; транспорт; будівництво; фінансову діяльність; надання послуг готелями і ресторанами; операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам; гуртову й роздрібну торгівлю; торгівлю транспортними засобами; послуги з ремонту; колективні, громадські та особисті послуги, а також обсяги реалізації продукції, у нашому випадку, у торгових мережах і ресторанах. З іншого боку, спортивний мега-захід впливає на показники виробництва, зберігання і споживання товарів у цілому, що не відображено за допомогою КВЕДу.

На основі здійсненого нами кластерного аналізу (рис. 3.) ми бачимо, що усі економічні процеси підприємств у межах туристичного агрегату України розподілені на пріоритетні групи відносно ВВП. Згідно з аналізом ті групи, які знаходяться вище позначки 0, мають значний позитивний вплив на ВВП, ті ж, які знаходяться на 0 і нижче, практично не сприяють його збільшенню. Тому для народного господарства України в умовах підготовки до проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році пріоритетне значення мають саме підприємства і макроекономічні показники тих галузей, які належать до 1, 6 і 7 груп, зокрема у межах КВЕДу – це “Обробна промисловість”, що включає “Харчову промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів”, “Текстильну промисловість та пошиття одягу”, “Виробництво шкіри та шкіряного взуття”, “Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення та ядерного палива”, а також “Транспорт”; “Фінансова діяльність”; “Готелі та ресторани”; “Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту”; “Операції з нерухомістю, здавання в найм та послуги юридичних осіб” і не відображені у КВЕДі товарні запаси підприємств гуртової торгівлі; постачання непродовольчих товарів; запаси продовольчих і непродовольчих товарів; продажі товарів тривалого користування; продажі кафе та їдалень; продажі будівельних матеріалів; кількість підприємств роздрібною торгівлі у містах.

Висновки і пропозиції:

1. У статті висвітлено суть теорії процесу аналізу ієрархій, яку запропонував Т. Саати.
  2. Відповідно до вищевказаної теорії сформовано ієрархію моделі Чемпіонату Європи з футболу 2012 року та визначено її чотири рівні: 1-ий – охоплює добробут країни; 2-ий – виробничу і невиробничу сфери; 3-ій – економічні ефекти від проведення мега-заходу і 4-ий – галузі народного господарства.
  3. Вказано види підприємств, які беруть безпосередню участь в організації та реалізації Чемпіонату, а саме: підприємства гуртової та роздрібної торгівлі, виробництво продуктів харчування, будівництва, сфери послуг, індустрії розваг, заклади розміщення і харчування, транспорт.
  4. Створено туристичний агрегат на основі значень коефіцієнтів попарної кореляції, що включає економічні показники і процеси підприємств тих галузей, які мають найбільший вплив на ВВП України. Таким чином, вищеперелічені галузі є пріоритетними і важливо, щоб вони підтримувалися та заохочувалися як державою за допомогою дотацій, субсидій, кредитів тощо, так і внутрішніми капіталовкладеннями, що стимулюватиме розвиток саме національних товаровиробників.
- Отож, ієрархія пріоритетів економічних показників і процесів підприємств у межах туристичного агрегату відносно ВВП дає змогу чітко структуризувати галузі народного господарства для підвищення добробуту України, приймаючи Чемпіонат.

Використана література

1. Павлишин В. Італія подала заявку на проведення Олімпіади-2020 [Електронний ресурс] / В. Павлишин. – 03.10.2009. – Режим доступу: http://turnir.com.ua/drugie_letnie/jaunumi/03102009-italij_podala_zajvku_na_provedennj_olimpi
2. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Саати. – М.: Радио и связь, 1993. – 456 с.
3. Ногин В.Д. Принятие решений в многокритериальной среде: количественный подход / В.Д. Ногин. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: ФИЗМАТЛИТ, 2004. – 353 с
4. Saaty T.L. Axiomatic foundation of the analytic hierarchy process/ T.L. Saaty // Management Science. – 1986. – Vol. 32 (№7). – Pp. 841–855.
5. Електронний ресурс. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua